

Co a jak s dětmi od 2 do 3 let v mateřské škole?

Pavla Petrů – Kicková

Praha, říjen 2016

Individualizace a seberealizace

- 1. Postupnost práce
- *Stávající stav*
- Kmenově 2 učitelky v 1 třídě, ale nemusí mít obě plný úvazek.
- Překrývají se většinou jen na pobyt venku, (§ 5 odst. 2 vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání) stanoví, nejvýše 20 dětí/1 pedagog. Novela vyhlášky k 1.9.2016 s třídou **ve které jsou zařazeny děti ml. 3 let smí pedagog mimo areál pouze s 12 dětmi**
- V režimových opatřeních jednotlivých mateřských škol jsou k některým výchovným a pečujícím činnostem, jako je např. převlékání, využívání provozní zaměstnanci, zvláště u nejmenších dětí a v zimních měsících, ale to není koncepční přístup.
- *Identifikované potřeby*
- Postupný způsob práce podporuje výchově – vzdělávací proces, který se uskutečňuje v celém časovém rámci dne. Při sebeobsluze, hygieně, stravování, apod. - přirozená příležitost k individuálnímu kontaktu s dítětem.
- Postupný způsob práce odstraňuje čekání dětí a přispívá ke klidnějšímu průběhu dne.

- 2. Přijímání dětí

- *Stávající stav*

- Při příchodu do mateřské školy a rozhovoru s rodičem, je přítomna jen jedna učitelka. Vzhledem k tomu, že není možné domluvit se s rodiči, aby děti přiváděli postupně, bývá v některých okamžicích šatna přeplněná a spěch, hluk a nervozita nepůsobí na děti dobře.

- *Identifikované potřeby*

- Každý privítací rozhovor a uvedení dítěte do třídy je potřeba dělat individuálně. Některé z dětí se potřebuje tzv. dospát nebo alespoň relaxovat v klidné části třídy. Jiné se potřebují nasnídat nebo vykonat osobní hygienu. Během volné hry registruje především to, aby se děti nehromadily v omezeném prostoru a nedocházelo tak ke konfliktům.

- **3. Předškolní vzdělávání**

- ***Stávající stav***

- Předškolní vzdělávání se v mateřských školách uskutečňuje v souladu s RVP PV prostřednictvím vzdělávací nabídky pro děti zpravidla od 3 do 6 let. V tomto dokumentu jsou stanoveny rámcové cíle, a klíčové kompetence, ke kterým by mělo dítě, ukončující předškolní vzdělávání dospět. Vzdělávací aktivity, ať již řízené nebo spontánní by měly probíhat především skupinově a individuálně.

- ***Identifikované potřeby***

- V případě dětí mladších 3 let se jedná spíše o výchovně – vzdělávací a pečující činnost. Zejména proto, že pozornost, kterou je dítě mezi 2 a 3 rokem života schopno udržet, je krátkodobá. Této schopnosti musí učitelka přizpůsobit nabídku. Méně předvádět a popisovat, aby děti nemusely pasivně čekat, až na ně dojde řada. Činnostní přístup potřebuje lepší věcné, psychosociální, organizační i personální podmínky. Čím mladší děti učitelka ve třídě má, tím menší počet by jich měl být. Individuální průběh aktivit je pro dítě mezi 2 a 3 rokem věku nezbytností.

- 4. Hra

- ***Stávající stav***

- Hra je nejpřirozenější vzdělávací činností dítěte předškolního věku. Vychází z jeho vnitřní potřeby být aktivní. Kolem třetího roku věku dítěte se objevuje úlohová hra, která mu umožňuje převzít nějakou roli, improvizovat a jednoduše plánovat. Mateřské školy jsou připraveny a vybaveny pro úlohové, konstruktivní i didaktické hry dětí mezi 3 a 6 rokem věku.

- ***Identifikované potřeby***

- Děti mladší 3 let se zaměřují především na krátkodobou manipulaci s předměty a pro své hry potřebují společníka v podobě dospělé osoby. Ten je také nutný pro napodobivé hry, které dítěti mezi 2 a 3 rokem věku pomáhají zachytit a pochopit pozorované situace. Mateřské školy potřebují vytvořit materiální podmínky: větší prostor, dovybavit se hračkami a didaktickým materiálem odpovídajícím věku od 2 do 3 let, přizpůsobit vnitřní i venkovní prostory hygienickými bezpečnostními normám dětí mladších 3 let.

- **5. Pobyt venku**

- ***Stávající stav***

- Pobyt venku se uskutečňuje za každého počasí. Pokud je počasí příznivější, využívají mateřské školy především svých zahrad, které musí z hlediska bezpečnosti odpovídat věkovým potřebám dětí. Při pobytu na školní zahradě může být na jednu třídu přítomna jen jedna učitelka, protože se nejedná o pobyt mimo území mateřské školy. Vycházka mimo areál mateřské školy je podnětnější proto, že zahrada může poskytnout jen omezené poznávání přírody i společnosti. Biotopy lesu, okolí řeky, potoka jsou proměnlivější a už jen jejich pozorování rozšiřuje poznávání dětí. I ulice, obce, město jsou každý den jiné a poskytují možnost pozorovat různorodou práci lidí.

- ***Identifikované potřeby***

- Vzhledem k tomu, že dítě mladší tří let potřebuje ke svému životu ještě pomoc a oporu dospělého, který mu nabídne nové možnosti a ukáže jiné způsoby využití herních prvků, pískoviště atd.. školní zahrady, je nezbytné, aby i při pobytu na ní, byly přítomny dvě učitelky. Pokud se týká vycházek, většina ne tříletých dětí není v současné době fyzicky ani psychicky schopna se jich účastnit. Chuze v období od 2 do 3 let věku dítěte se sice zdokonaluje, připojují se souhyby paží. Dítě zvládá užší stopu, má ale krátký krok a našlapuje na celé chodidlo. Ale přesto není ještě zcela jistá a to zejména proto, že současné děti jsou v naprosté většině přepravovány do školky, na kroužky apod.. a proto mají minimum příležitostí k jejímu zdokonalování.

- 6. Relaxace

- ***Stávající stav***

- Relaxace probíhá v mateřských školách jen jednou denně a to po obědě. Spánek je diferencovaný, protože jeho potřeba je u každého dítěte jiná. Postupné vstávání napomáhá spontánnímu probuzení a děti se nehromadí u oblékání, při osobní hygieně, ke kterým potřebují pomoc učitelky

- ***Identifikované potřeby***

- Mateřské školy jsou v provozu od časných ranních (výjimkou není o6,00 hodin), do pozdních odpoledních (18,00 hodin). Pokud tuto dobu rodiče využívají, přivádí dítě ráno obvykle nedospané s potřebou klidu pro odpočinek. Pro všechny děti, a pro mladší 3 let zejména, je fixace správného spánkového návyku podmínkou pro zrání nervové soustavy.

Vzdělávací oblasti dětí od 2 do 3 let

- Vzdělávací nabídka pro výchovně-vzdělávací činnosti s dětmi od 2 do 3 let jako prostředek vzdělávání nabízí, souhrn praktických činností, na jejichž základě si pedagog konkretizuje vzdělávací činnost. Při každé takové činnosti musí mít předškolní pedagog zejména na mysli rámcové cíle předškolního vzdělávání. Tyto cíle můžeme formulovat následujícími otázkami. *Jak probíhá vývoj dítěte, s jakými poznatky se v daném okamžiku setkává? Jaké společenské hodnoty si osvojuje? A jaký mu je dán prostor pro získávání osobní samostatnosti?*
- Na základě těchto cílů jsou stanoveny následující vzdělávací oblasti:
 - a) poznávací (kognitivní a etická) oblast
 - b) činnostní (pohybová a polytechnická) oblast
 - c) tvořivá (výtvarná, hudební a komunikační) oblast

Poznávací činnosti

▪ Seznamování s přírodou

- Mít povědomí o běžných přírodních jevech – slunce, mrak, bouře, blesk, déšť, sníh, kroupy, jinovatka, led, vítr)
- Rozlišovat a verbálně označit základní přírodní materiály (písek, voda, tráva, listí, dřívka, kameny, stromy, plody
- Rozlišovat stromy, keře, květiny apod..
- Poznávat a správně pojmenovávat druhy ovoce a zeleniny
- Poznávat a správně pojmenovávat domácí, volně žijící a exotická zvířata
- Pozorovat a poznávat drobné živočichy, které je možné vidět běžně (motýl, brouk, ryba, žížala, šnek, mravenec, ještěrka)

METODIKA

- Na *podzim* pozoruje učitelka s dětmi podzimní změny přírody se zaměřením na podrobnější pozorování a smyslové vnímání s označováním výrazných vlastností – barva, tvar, velikost, struktura povrchu, chuť – porovnávání. Děti aktivně prožívají podzimní počasí při každodenních pobytech venku.
- V *zimním* období spontánně pozorují a prožívají zimní změny přírody, experimentují se sněhem, soustředí se na jeho pozorné vnímání. Děti sledují proměny vody a její skupenství. V souvislosti se zimním obdobím děti pozorují a krmí ptáky i jiná zvířata.
- Začátky a postupný příchod *jara* objevuje učitelka s dětmi postupně. Sledují a popisují, co nové se přihodilo, objevilo v hlíně, na stromech apod. Vhodnou aktivizací je zapojení se do přiměřených činností, např. výsev semínek, péče o ně a pozorování jejich růstu. Učitelka se zaměřuje na vnímání jemnějších rozdílů a detailů. Pro pozorování detailů může využít lupy nebo mikroskopu.
- S příchodem *léta* se experimentování s přírodou rozšiřuje. Pobyty u vody, v písku, trávě, lese využívá učitelka nejen k poznávání přírody, ale i k rozvoji bezprostředních zkušeností dětí při styku s přírodou, což vede k zaujatému a citlivému vztahu dítěte k ní.

Náměty pro rozvoj poznávání v září

- **Září**
- „Co nám chutná“
- Seznamování s širším životním prostředím - návštěva obchodu nebo stánku s ovocem a zeleninou – pozorování tvarů, barev, výběr a nákup ovoce a zeleniny.
- Zkoumání ovoce a zeleniny – pozorování, ochutnávání, zpracování ovoce a zeleniny – příprava na přesnídávku nebo svačinu.
- Rozvoj orientace v prostorových vztazích – při cestě do obchodu si popisujeme, kudy jdeme, jak se vrátíme do školky.
- Poznávací hry – „barvíme vodu“ – na terase, na zahradě, v umývárně – pozorujeme čistou vodu v průhledné nádobě, ochutnáváme, přeléváme, namáčíme si do ní ruce, poté ji společně obarvíme – např. solí do koupele, šťávou z červené řepy – už neochutnáváme.
- Rozvoj řeči – hrajeme si s lotem, puzzlemi s obrázky ovoce a zeleniny, prohlížíme si obrázky s tematikou vody – ukazujeme prstem a popisujeme. Vyprávíme si o vlastních zážitcích a zkušenostech z léta.

- Rozvoj snah o aktivitu a samostatný projev

- Podporovat aktivity a samostatné projevy
- Podporovat pocit samostatnosti
- Podněcovat soustředěnost na vlastní činnost

METODIKA

- Pohoda klid, to jsou hlavní předpoklady pro soustředěnou činnost dětí. Promyšlené rozvržení činností v prostoru a čase, rady, připomínky nebo pokyny jen konkrétnímu dítěti, respektování aktuálního fyzického a psychického stavu dítěte a nakonec případné oživení, zpestření, změna situace nebo její úplné vynechání, to jsou hlavní atributy pro metodické jednání učitelky mateřské školy.
- Podpora samostatnosti je jedním z hlavních cílů výchovně-vzdělávací činnosti dětí předškolního věku. Učitelka vnímá a podporuje rozvoj tendencí obohacovat hru o nové prvky, kombinovat a experimentovat na základě narůstajících vědomostí dítěte. Umožňuje dítěti vkládat do hry své vlastní nápady. Poskytuje mu možnost pozorovat a poznávat vlastnosti předmětů (hry s vodou, přelévání, obarvování, ochucování, pouštění předmětů po vodě).

Náměty pro rozvoj etického jednání prostřednictvím napodobivých her v říjnu

- Říjen
- Kousek domova – děti své hračky vzájemně ukazují a prohlížejí.
- Pečujeme o panenky a zvířátka – společně s nimi jíme, vodíme je na toaletu (panenkovské nočníčky), chválíme je, myjeme s nimi ruce, přibereme je ke hře, jdeme s nimi na zahradu, odpočívat...
- Co mi chutná? – hra s papírovým talířem, na který si děti nakreslili co jim chutná, co mají rády, ten pak nabízejí v kruhu ostatním. Dítě má právo odmítnout nabízený pokrm.
- Pantomima – napodobujeme zvířátka v ZOO.

Pohybové činnosti

- Skoky

- skoky snožmo (vrabci)
- skoky v dřepu (zajíčci)
- skoky z nohy na nohu (medvědi)
- pérování v kolenou a kotnících (houpání)
- skok ze žíněnky na žíněnku – doskok na měkkou podložku
- výskoky k zavěšenému předmětu (stuha, šátek, hračka)
- seskoky z vyšší roviny s dopomocí – doskok, výška jen 10 cm

METODIKA

- Skoky jsou velmi dynamický pohyb, který povzbuzuje sílu odrazu a obratnost doskoku. Začínáme skoky na místě do výšky – na vrabce, pokračujeme skoky z nohu na nohu – na medvěda, skoky do dálky – na žabu, až k přeskokům přes stuhu na zemi – přes potok. Motivujeme dítě k překonávání strachu z nezvyklých poloh těla.
- *Příklad:*
- *Pokus o pohupování v kolenou.*
- *Učitelka položí na koberec modrou stuhu vinoucí se jako potok.*
- *Hop a hop žabáčku (koníčku),*
- *přeskočíme vodičku.*
- *Hop a hop, hop a hop,*
- *přeskočíme přes potok.*

Náměty na pohybové činnosti v listopadu

- **Listopad**
- „Listopadání“
- Děti se prochází po třídě s javorovým (lipovým, kaštanovým apod.) listem v ruce. Střídavě ve výponu, visí list vysoko na stromě, s pokrčením nohou list padá na zem.
- Přeskoky – děti přeskakují list spadlé na zem.
- Lezení – děti se plazí mezi listy.
- Foukání – děti v sedě, v leže na zemi foukají do spadaneho listí.
- Pohybová hra – „Listopad, listopad“ (M. Kodejška)- děti za zpěvu písně, později i klavírního doprovodu chodí po třídě s listy v napjaté paži – Listopad, listopad, lísteček mi na dlaň spad – list přenesou ze vztyčené paže na dlaň druhé připažené paže – zlatý lístek z javora, zima už jde do dvora – lístek padá na zem.

Polytechnické činnosti

- Konstruktivní hry
 - Stavět ohrádky pro zvířata, auta
 - Stavět stavby z různých tvarů kostek či jiného materiálu, překlenutí
 - Stavět společné námětové stavby (město, hasičská stanice, nádraží, ZOO)
 - Stavby v písku – přesypávat, nakládat, vozit, skládat apod.

METODIKA

- Pomocí konstruktivních her skládá dítě k sobě různé stavební prvky a části, které sestavuje v celky – stavby. Konstruovací princip probíhá při vrstvení věcí na sebe, kolem sebe i do sebe navzájem. Ve věku od 2 do 3 se jedná o společnou hru dítěte s dospělým, která probíhá jednak nápodobou – dítě opakuje to, co mu ukazuje učitelka, nebo společnou činností – učitelka postaví jednu kostku, dítě druhou. Učitelka tak dítěti přirozenou formou ukazuje smysl a cíl stavby. Ukázková činnost učitelky je zvláště důležitá v případě použití nových netradičních materiálů nebo ukázky jiných stavebních principů a postupů.
- Pokud se jedná o vybavení a materiálního zabezpečení třídy mateřské školy vhodnými hračkami a předměty, je nutné mít vždy na paměti, že dítě má mít v jakoukoli denní dobu příležitost k volnému stavění. A ke každé stavebnici má být dostatek doplňkových hraček, které rozvíjejí konstruktivní hru.
- Dítě může stavět do výšky, do délky, do plochy, překlenovat prostor, obestavovat, kombinovat stavební i nestavební materiál, ohraničovat prostor a stavět nakloněnou rovinu.

Náměty na polytechnické činnosti v prosinci

- **Prosinec**

- „Vánoce jsou tady a pěkně si je vychutnáme“
- Balíme piškoty, ořechy do staniolu, balíme barevné koule z měkkého papíru, navlékáme na šňůrky.
- Stavby s různým překrytím – garáže, myčky pro auta, úkryty pro zvířátka v zimě. Obohacujeme stavby dalšími doplňkovými hračkami, stromy (jehličnaté, listnaté - holé), auta, zvířátka, postavičky lidí...apod.
- Modelujeme stromečky, barevné kouličky – vánoční stromeček.
- Volné hry s krabičkami různých velikostí, které děti otvírají, vkládají do sebe.

Hudební činnosti

▪ Hudebně pohybové činnosti

- Zpřesňovat pohyby dětí doprovodným popěvkem, písní
- Zpřesňovat pohyby dětí v tempu a rytmu
- Doprovázet pohyby dětí rytmickými nástroji
- Hrát jednoduché pohybové hry s doprovodem
- Hrát na tělo – rozvoj mimiky, narativní pantomima, improvizace
- Používat instrumentální nástroje
- Jednoduchá pohybová improvizace
- Tančit jednoduché tanečky

METODIKA

- Hry doprovázíme pohyby. Učitelka je ukazuje, ale zbytečně neverbalizuje. Dítě se připojí se zpožděnou nápodobou, později, když si pohyb přirozenou formou osvojí, dochází k současné nápodobě a nakonec k zcela samostatnému projevu. Pokud si dítě do hudebně pohybové činnosti přidá vlastní prvky, podporujeme tyto elementární projevy improvizace hudebními prostředky. To je základ pro budoucí taneční pohyb.
- *Příklad:*
- *Na vlak.*
- *Rozjíždí se pomalu, přidává rychlost, jede stále rychleji, zastavuje.*
- *Déšť.*
- *Prší drobně, silně, liják, déšť ustává, už jen poslední kapičky, přestalo pršet.*
- *Jedeme na kole.*
- *Z kopce do kopce – zrychlování – zpomalování.*

Náměty pro hudební činnosti v lednu

- **Leden**
- „Paní zima jede“
- Hudebně pohybová hra – Kamarádká – *Ty a já, my jsme dva, zatočme se do kola. Ty a já, my jsme dva, my jsme prima kamarádi.*
- Poslech pohádek s doprovodem hudebních nástrojů – Zimní královna – triangel, činelky, rolničky... apod.
- Poslech písničky – Sněhulák – (L. Vychodilová)

Výtvarné činnosti

▪ Obsažná čáranice

- Seznámit dítě s výtvarným materiálem – rudka, křída, pastel, barevný pastel
 - Umožnit dítěti experimentování a hry s výtvarným materiálem
 - vést dítě k výtvarnému vyjadřování představ
 - Pomocí čáry nebo plochy dítě ukazuje obsah a hloubku svého poznání a styku se světem
 - Provedení ovládá směr, tlak, velikost útvary, pokrytí celé plochy
 - Dítě dodatečně vkládá obsah, představu a interpretuje podob u věci
-
- **Výtvarný materiál:**
 - širší využití v různém barevném provedení - uhlí, rudka, suchá i mastná křída, voskový pastel

METODIKA

- Přejít od bezobsažné čáranice k obsažné souvisí s vývojem dítěte a probíhá postupně a individuálně. Proto i nadále umožňujeme dítěti čárat, jen předkládáme bohatší výběr materiálu. Papíry je možné umístit na stolečky, s tím souvisí zabezpečení dostatečného prostoru. Děti kreslí ve stoje, proto musí být kolem stolečků dostatečný prostor. Velikost papíru už může být menší (A1, A2, A3) v závislosti na druhu a typu použitého výtvarného materiálu. Můžeme se řídit jednoduchou zásadou. Čím měkčí výtvarný materiál, tím větší papír, čím tvrdší materiál, tím menší papír.

Náměty na výtvarné činnosti v únoru

- Únor
- „Hurá na karneval“
- Kreslíme s křídou, rudkou, voskovkami všech barev – experimentujeme najednou se všemi materiály a s jejich různými stopami, s úchopy materiálu, potřebným tlakem ruky, s trvalostí stop a jejich uchováním.
- Malujeme prstovými barvami větší barevné škály – společně s dětmi namícháme barvy různé konzistence, hmatem rozlišujeme hustotu, vlhkost, chlad barvy, ulpívání nebo odkapávání barvy z prstu. Poskytneme dětem k roztírání barev i jiné pomůcky – houbičky, hadříky – sledujeme jejich otisky a stopy.

Závěr

- **Proměny společnosti** v posledních 27 letech se vydaly jiným, než rodinným směrem. Ženy všech profesí i různých sociálních statutů nechtějí zůstat na rodičovské dovolené déle, než je to nezbytně nutné. Tlak společnosti na výkon vyvolává v rodičích jisté obavy o úspěšnost dětí, a proto se snaží akcelarovat jejich vývoj a to prostřednictvím vzdělávání.
- **Tyto změny** sice můžeme z odborného pedagogicko-psychologického hlediska nepodporovat, ale nemůžeme je ignorovat. Zvláště proto, že se už dějí a v mateřských školách se v současnosti již děti mladší 3 let dávno vzdělávají.
- **Cílem mateřských škol** by tedy mělo být nabídnout i dětem ve věku od 2 do 3 let všestranný harmonický rozvoj ve všech jejich potencialitách, s přihlédnutím k jejich věkovými možnostem a individuálním zvláštnostem. Vzhledem k tomu, že se ale do současnosti jejich rámcový vzdělávací program věnoval věkovému období od 3 do 6 let, jeví se jako vhodné, doplnit jej o kategorii výchovně-vzdělávací péče o děti ve věku od 2 do 3 let.

Literatura

- GRŮZOVÁ, L., SYSLOVÁ, Z.: *Dvouleté dítě v předškolním vzdělávání*. Masarykova univerzita, Brno 2015. ISBN 978-80-210-8114-7
- HAŠKOVÁ, H., SAXONBERG, S., MUDRÁK, J.: *Péče o nejmenší: boření mýtů*. Sociologické nakladatelství, Praha 2012, ISBN 978-80-7419-114-5
- KICKOVÁ, P. *Jaké je dnešní dítě? Aktuální sonda do dětské duše*. In Sborník z konference Dítě předškolního věku dříve a dnes. PF UK, Praha, 2008. S. 63-66, ISBN 978-80-7290-377-1
- PRŮCHA, J. a KOL.: *Předškolní dítě a svět vzdělávání*. Wolters Kluwer, Praha 2016, ISBN 978-80-7552-323-5
- SPLAVCOVÁ, H., KROPÁČKOVÁ, J.: *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Portál, Praha 2016, ISBN 978-80-262-1042-9
- SYSLOVÁ, Z., BORKOVCOVÁ, I., PRŮCHA, J.: *Péče a vzdělávání dětí v raném věku*. Wolters Kluwer, Praha 2014, ISBN 978-80-7478-354-8

mslobecek@seznam.cz
tel. 778 087 838

MATEŘSKÁ ŠKOLA Dr. E. Beneše
Kralupy nad Vltavou